

9. Мельничук О.С. Развитие структуры слов'янського речення. – К.: Наукова думка, 1966. – 324 с.
10. Жирмунский В.М. Общее и германское языкознание. – М.: Наука, 1976. – 695 с.
11. Ярцева В.Н. Развитие сложноподчиненного предложения в английском языке. – Л.: Изд-во Ленинград. ун-та, 1940. – 116 с.
12. Ярцева В.Н. Исторический синтаксис английского языка. – М.: Изд-во АН СССР, 1961. – 308 с.
13. Смирницкий А.И. Древнеанглийский язык. – М.: Изд-во лит. на иностр. яз., 1955. – 318 с.
14. Лосев А.Ф. Языковая структура. – М.: МГПИ им. В.И. Ленина, 1983. – 374 с.
15. Мещанинов И.И. Члены предложения и части речи. – Л.: Наука, 1978. – 387 с.
16. Виноградов В.В. Основные вопросы синтаксиса предложения (На материале русского языка) // Вопросы грамматического строя. – М.: Изд-во АН СССР. – С. 389–435.
17. Пауль Г. Принципы истории языка / Пер. с нем. А.А. Холодовича. – М.: Изд-во иностр. лит., 1960. – 500 с.
18. Золотова Г.А. Монопредикативность и полипредикативность в русском синтаксисе // ВЯ. – № 2. – 1995. – С. 99–109.

Джерело ілюстрування

The Anglo-Saxon Chronicle / Ed. by B. Thorpe. – Vol. 1–2. – L.: Longman, 1861. – 838 p.

Наталія Гусар

ЛАТИНСЬКИЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ АБСОЛЮТНОЇ ДІЄПРИКМЕТНИКОВОЇ КОНСТРУКЦІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У багатьох країнах до утворення єдиної нормативної системи літературної мови існувала двомовність: паралельне використання чужої та рідної мови, причому сфери використання цих мов і форми їх зв'язку залежали від історії даної країни [1].

Проблемі іншомовного впливу завжди відводилось суттєве місце в роботах з історії англійської мови. Жодна інша мова, за рідкісними винятками, не може уникнути контакту з іншими мовами. Однак, крім традиційних культурно-історичних зв'язків, в житті англійського народу були події, що призвели до появи на території Великобританії великих груп іншомовного населення і до утворення в деякі періоди історії зональної чи соціальної двомовності.

Двомовність була широко розповсюджена в середньовічній Європі, що пов'язано, в першу чергу, з використанням латинської мови в сфері писемного мовлення. Ф.П. Філін, коментуючи двомовну своєрідність східних та південних слов'ян, вказує на те, що паралельними у використанні стали близько споріднені мови, а саме церковнослов'янська і народно-літературна мова [2].

Специфіка історії англійської мови полягає у тому, що форми і причини двомовності змінювалися, подекуди в різних сферах комунікації функціонували три мови – англійська, французька та латинська.

Варто зауважити, що статус латинської мови в середньовічній Європі, а також в епоху Відродження суттєво відрізнявся від статусу інших мов. З одного боку, це була мертва мова, не існувало території, на якій населення вважало її рідною, з іншого боку, в багатьох країнах Європи, як Західної, так і Східної, існувала певна соціальна група населення, яка досконало нею володіла.

Ми пропонуємо розглянути можливість впливу однієї мови на синтаксис іншої на матеріалі абсолютної дієприкметникової конструкції, появу якої більшість германістів пов'язують із запозиченням латинського *Ablativus Absolutus*.

На думку Б.М. Задорожного, германські абсолютні конструкції з дієприкметником являють собою автохтонні елементи давньогерманської спільності, успадковані від епохи індоєвропейської прамови [3].

В історії германських абсолютних конструкцій можна спостерігати дві різні тенденції: лінія дієприкметника з силою предикації (це стосується, зокрема, абсолютного називного NP NOM – VP NOM) і лінія непрямого відмінка з обставинним або об'єктним значенням (в германських мовах – абсолютний давальний NP DAT – VP DAT). Перша лінія була первинна тільки для дієприкметника I, оскільки на самому початку лише він був предикативний. Друга

лінія була властива дієприкметнику II, що характеризувався атрибутивною синтаксичною валентністю. Перша лінія первісно була двочленною (суб'єкт-предикат), а друга – одночленною (іменник або займенник + означення).

У процесі історичного розвитку ці дві лінії співпали, і дієприкметник II вживався у складі конструкції абсолютного називного, а дієприкметник I у складі конструкції абсолютного давального.

У другій половині XVI століття кількість абсолютних дієприкметникових конструкцій збільшується. Поширеною є думка, що це спричинено впливом французької та латинської мови.

Парадигма абсолютної дієприкметникової конструкції в давньоанглійській та в середньоанглійській мові

Давньоанглійська мова	Середньоанглійська мова
NP ACC – VP ACC NP DAT – VP DAT	NP NOM – VP III ¹ NP ACC – VP III NP DAT – VP III
PREP – NP DAT – VP DAT bi – NP DAT – VP DAT mid – NP DAT – VP DAT without – NP DAT – VP DAT	PREP – NP DAT – VP III with – NP DAT – VP III without NP DAT – VP III

Порівняно з давньоанглійським періодом у середньоанглійській мові відбулися такі зміни:

- парадигма абсолютної дієприкметникової конструкції стала більш розгалуженою за рахунок абсолютного називного;
- частотність незалежних конструкцій значно зросла.

У давньоанглійській мові кількість абсолютних дієприкметникових конструкцій є невеликою, вони також рідко зустрічаються на початку середньоанглійського періоду. Так *Ancrene Riwe*, наприклад, містить лише кілька конструкцій такого плану.

Кількість абсолютних конструкцій в давньоанглійській мові є відносно невеликою. Цей фактор, а також те, що в перекладах, зроблених в давньоанглійський період з латинської мови, абсолютні дієприкметникові конструкції відносно більш численні, спонукав деяких дослідників прийти до висновку, що дієприкметникова абсолютна конструкція не є характерною для англійської мови, а її виникнення можна пояснити тільки латинським впливом і наслідуванням латинського оригіналу [4].

Перекладна література існувала в Англії завжди, і вплинула не лише на культуру, а й безпосередньо на мову. В.М. Ярцева поділяє думку Серенсена, що хоча переклади існували і в давньоанглійський період і склали значну частину давньоанглійської мови, найбільший відсоток перекладів по відношенню до вітчизняної літератури зафіксований у XV столітті [5].

Зрозуміло, що значний корпус перекладів припадає на долю французької мови, але багато дослідників вважають, що часто в основі французького твору лежить латинське джерело, і, таким чином, латинська мова впливала на англійську опосередковано, через французьку. У деяких випадках виникає питання, який текст – латинський чи французький був джерелом перекладу.

Ще одним суттєвим питанням є залежність перекладу від оригіналу. Зрозуміло, що значною мірою це визначалося індивідуальністю перекладача, його талантом, крім того, існувала характерна манера перекладу у кожному історичному періоді. Відношення до перекладу і погляди щодо ролі перекладача змінювалися, і це залежало не лише від того, чи був текст канонічним, чи допускалися варіанти, а також від різного розуміння завдань перекладача.

Уоркман вважає, що 80 % перекладів XV століття наслідували оригінал і були механічними. Це відбулося в копіюванні синтаксичних зворотів латинського взірця настільки, наскільки це узгоджувалося з граматичною будовою англійської мови. Порівняння перекладів,

¹ Як результат зруйнування системи відмінювання у дієприкметниках зникає узгодження імені з атрибутивним дієприкметником.

що зроблені автором, і його власних творів деколи суттєво відрізняються у використанні однієї граматичної моделі [6].

1)	ME	<i>al þe puple forsoþe þe king seiynge hardere thyngis: þus spac to hym (II Paralipomenon 10:16)</i>
	LAT	<i>populus autem uniuersus rege duriora dicente sic locutus est (2 Chronicles 10:16)</i>
		When all Israel saw that the king refused to listen to them, they answered the king

У давньоанглійській мові приклади абсолютних конструкцій (або умовно неособоводієслівних речень) можна зустріти в перекладах латинських текстів та парафразах Біблії, як наслідування латинського *ablative absolute*.

2)	ME	<i>...þam Hxlende utgangelendum, he sxt wiþ þa sx (Matthew, XIII, 1)</i>
	LAT	<i>in illo die exiens Iesus de domo sedebat secus mare (Mathew, XIII, 1)</i>
		On the day Jesus, having left the house, was sitting by the sea.
3)	ME	<i>but the king of israel stood in his char azens cyres vn to euyn and is dead þe sunne goyng doun (II Paralipomenon 18:34)</i>
	LAT	<i>et finita est pugna in die illo porro rex Israhel stabat in curru suo contra Syros usque ad vesperam et mortuus est occidente sole (2 Chronicles 18:34)</i>
		All day long the battle raged, and the king of Israel propped himself up in his chariot facing the Arameans until evening. Then at the sunset he died.

Абсолютна конструкція рідко зустрічається у *Jlfred's Bede*, *Wxrferth's Dialogues*, *Gospels*. Є також небагаточисельні приклади у (*Jlfred's*) *Cura Pastoralis*, *Boethius i Orosius* [7, 1073].

У перекладених з латинської мови пам'ятках є приклади перекладу латинського *Ablativus Absolutus* давньоанглійським зворотом з дієприкметником у давальному відмінку, але далеко не всі абсолютні звороти перекладаються таким способом. Наприклад, В.М. Ярцева зазначає, що у перекладі *Orosius* на давньоанглійську мову із загальної кількості 318 випадків латинських *Ablativus Absolutus* в оригіналі лише 5 перекладено абсолютним дієприкметниковим зворотом. Порівняння з латинським оригіналом показує, що найчастіше латинський *Ablativus Absolutus* перекладається в давньоанглійській мові підрядним реченням із сполучником або за допомогою сурядного зв'язку [5].

Автохтонність цих зворотів доводить той факт, що абсолютна дієприкметникова конструкція зустрічається в оригінальних текстах, наприклад, у таких пам'ятках як *Beowulf*, *The Old English Chronicle*, а також часом у тих відрізках перекладних творів (*Apollonius of Tyre*), у яких вони в латинському оригіналі відсутні.

4)	OE	<i>And þa sona eft Gode fultomiendum he meathe geseon and sprecan (Chronicle, an 797; Ярцева 1961: 161)</i>
		Afterwards by God's help he could see and speak.
5)	OE	<i>þær wæsgidd ond gleo. Gomela Scilding, fela fricgende, feorran rehte (Beowulf 2105; Ярцева 1969: 200)</i>
		<i>an aged Scylding told tales of long ago, while many asked questions.</i>

Ще одним непрямим доказом автохтонності абсолютної конструкції є її наявність в оригінальних (неперекладних з латинської мови) старослов'янських і давньоруських пам'ятках.

6)		Борющема с има нача изнемогати Мьстиславъ (Лавр. лет.; Иванов 1990: 379)
7)		Быишу мне на море восстала сильная буря (Ломоносов; Кацман, Покровская 1996:187)

Існування абсолютної дієприкметникової конструкції в англійській, французькій та латинській мовах підтверджує той факт, що незалежні конструкції є загальноєвропейським явищем.

Латинська мова	Французька мова	Англійська мова
Bello confecto, pax venit.	La guerre terminee, la paix vint.	The war finished, the peace has come.
Коли закінчилась війна, наступив мир.		

Але питання не в тому, скільки абсолютних латинських дієприкметникових конструкцій оригіналу знаходять своє втілення в англійському перекладі, а в тому, чи характерно для структури англійського речення використання подібних конструкцій. Без сумніву, для збільшення частотності використання певної синтаксичної моделі перекладу, що змусили автора шукати звороти, які підходили б для передачі іноземної конструкції, могли відіграти певну роль. Однак, як правило, кальки є конструктивно ізольованим типом у мові. Ситуація з абсолютним дієприкметниковим зворотом суттєво відрізняється. Використання імені в непрямому відмінку в ролі обставини при дієслові-присудку характерно для англійського речення в усі періоди його розвитку.

Справедливою вважаємо думку Серенсена та В. Ярцевої про те, що конструкції, які є абсолютно нехарактерні для мови-одержувача (receiving language), не мають можливості закріпитися в мові. Необхідною умовою калькування синтаксичної моделі є існування в мові-одержувачі власних тенденцій та напрямків розвитку, з якими б запозичений взірць не вступав у протиріччя. Практично всі латинські запозичення в англійській мові корелюють ряди аналогічних автохтонних англійських конструкцій, які існували (хоч би в зародковому стані) до періоду латинського впливу і могли розвинутися в тому ж самому напрямку без будь-якого іноземного впливу. Більшість латинізмів в англійській мові є запозиченням лише з тієї точки зору, що латинська мова сприяла збільшенню їх частотності в мові, або розширенню меж їх синтаксичних функцій [6].

ЛІТЕРАТУРА

1. Жирмунский В.М. Национальный язык и социальные диалекты. – Л., 1936.
2. Филлин Ф.П. К вопросу о так называемой диалектной основе русского национального языка // Вопросы образования восточнославянских национальных языков. – М., 1962.
3. Задорожний Б.М. Значение и употребление причастий в германских языках: Автореф. дис. ... д-ра филол. наук. – М., 1964.
4. Tauno F. Mustanoja A Middle English Syntax. – Helsinki, 1960.
5. Ярцева В.Н. Историческая морфология английского языка. – М. – Л., 1960.
6. Ярцева В.Н. Развитие национального литературного языка. – М., 1969.
7. Ярцева В.Н. История английского литературного языка IX–XV веков. – Москва: Наука, 1985.
8. Visser F. Th. A historical Syntax of the English Language. In three parts. – Liden, 1963–1969.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРУВАННЯ

- Ms. Bodley 959 Genesis – Baruch 3.20 in the Earlier Version of the Wycliffite Bible / Edited by Conrad Lindberg. – Uppsala, 1963.
- Ярцева В.Н. Исторический синтаксис английского языка. – М. – Л., 1961.
- Ярцева В.Н. Развитие национального литературного языка. – М., 1969.
- Иванов В.В. Историческая грамматика русского языка. – М.: Просвещение, 1990.
- Кацман Н.Л., Покровская З.А. Латинский язык. – М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 1996.

Марія Мриглод

ВІДАНТРОПОНІМНІ ОЙКОНІМИ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ, ТВІРНІ ОСНОВИ ЯКИХ МОТИВОВАНІ ХРИСТИАНСЬКИМИ ІМЕНАМИ

Географічні назви, за твердженнями дослідників, не тільки розкривають немало таємниць історичної географії, але й дозволяють визначити хронологію та способи заселення відповідних теренів, зрідка несуть у собі ще й інформацію про засновників того чи іншого населеного